

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija

SMJERNICE

**ZA POSTUPANJE OBRAZOVNO-VASPITNIH USTANOVA U CRNOJ GORI
U SLUČAJEVIMA RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA NAD
DJECOM, ODNOSNO UČENICIMA I UČENICAMA**

SKRAĆENICE

CSR	Centar za socijalni rad
IPP	Individualni plan podrške (Centra za socijalni rad)
*MEIS	Informacioni sistem crnogorskog obrazovanja
OV	Obrazovno-vaspitna
UN	Ujedinjene nacije
UNESCO	Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UNICEF	Agencija Ujedinjenih nacija za djecu
WHO	Svjetska zdravstvena organizacija
ODT	Osnovno državno tužilaštvo

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. PRAVNI OSNOV	9
3. DEFINICIJE I OPŠTI PRINCIPI	11
4. NAČELA POSTUPANJA	15
5. ZABRANA INTERNE ISTRAGE	17
6. POSTUPANJE U HITNIM SITUACIJAMA	19
7. POSTUPANJE PO TIPU UČINIOCA	21
8. ONLINE SEKSUALNO NASILJE	23
9. ULOGE AKTERA U OBRAZOVNO-VASPITNOJ USTANOVI (STRUKTURA I NADLEŽNOSTI)	25
10. MULTISEKTORSKA SARADNJA	29
11. PODRŠKA DJETETU	31
12. DOKUMENTACIJA O SLUČAJU I POSTUPANJU	33
13. ZAKLJUČIVANJE SLUČAJA	35
14. PREVENCIJA	37
15. IZVJEŠTAVANJE I EVIDENCIJA	39
ZAVRŠNA NAPOMENA	39
ANEKS I – LISTA INSTITUCIJA I RESURSA	41
ANEKS II – FORMULARI ZA OBRAZOVNO-VASPITNE USTANOVE	45
ANEKS III - INDIKATORI ZA PREPOZNAVANJE RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA	49
ANEKS IV - TOK POSTUPANJA U SLUČAJU RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA	53
ANEKS V –RADNA GRUPA ZA IZRADU SMJERNICA	55

1. UVOD

Ovaj dokument utvrđuje standarde, obaveze i postupanje obrazovno-vaspitnih ustanova (u daljem tekstu OV ustanova) u zaštiti učenika i učenica od rodno zasnovanog nasilja, sa fokusom na seksualno nasilje, uključujući seksualno uznemiravanje. Smjernice se odnose na sve oblike rodno zasnovanog nasilja učinjenog od strane zaposlenih, trećih lica ili nepoznatih osoba – u OV ustanovama, oko ustanove, na putu do i od ustanove i u svim aktivnostima koje organizuje OV ustanova, kao i od strane roditelja/staratelja, vršnjaka/među djecom/učenicima i učenicama. Zaštita od nasilja prema ovim smjernicama odnosi se na sve učenike/učenice koji učestvuju u sistemu obrazovanja, uključujući i one koji su navršili 18 godina života, do dana kada im prestaje status učenika/ce u skladu sa propisima, odnosno do dana izdavanja završne diplome.

Cilj smjernica je da obezbijede jasnu, usklađenu, stručnu i hitnu reakciju obrazovno-vaspitnog sistema Crne Gore u skladu sa međunarodnim standardima, nacionalnim zakonodavstvom i najboljim interesom djeteta/učenika i učenica.

2. PRAVNI OSNOV

Smjernice se zasnivaju na sljedećim propisima i međunarodnim instrumentima:

2.1. Nacionalni propisi

- Ustav Crne Gore
- Krivični zakonik Crne Gore
- Zakonik o krivičnom postupku
- Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku
- Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici
- Porodični zakon
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti
- Zakon o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije
- Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju
- Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju
- Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju
- Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju
- Pravilnik o sadržaju, oblicima i načinu utvrđivanja kvaliteta obrazovno-vaspitnog rada u ustanovama
- Podjela odgovornosti i postupanje u cilju prevencije i u slučajevima pojave nasilja i vandalizma - Uputstvo školama

2.2. Međunarodni instrumenti

- Konvencija UN o pravima djeteta
- Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i pornografiji
- Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja i eksploatacije (Lanzarot konvencija)
- Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)
- Smjernice Komiteta ministara Savjeta Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci
- UNICEF, WHO i UNESCO standardi o sigurnim školama

3. DEFINICIJE I OPŠTI PRINCIPI

3.1. Dijete

Lice koje nije navršilo 18 godina života¹.

3.2. Nasilje nad djecom

Nasilje nad djecom odnosi se na svaku namjernu, neželjenu ili neopravdanu radnju, bilo prijetnju ili stvarnu radnju, protiv djeteta ili protiv više djece, koja nanosi ili može nanijeti fizičku, psihičku ili ekonomsku štetu, ili uključuje seksualno nasilje.

3.3. Rodno zasnovano nasilje

Nasilje usmjereno prema djetetu na osnovu pola, rodnog identiteta ili rodnih uloga, uključujući psihološko, fizičko, ekonomsko, seksualno i digitalno nasilje.

3.4. Seksualno nasilje

Seksualno nasilje je svaka namjerna, neželjena ili neopravdana² radnja seksualne prirode, bilo izvršena ili pokušana, koja je usmjerena protiv djeteta, uključujući i u svrhe eksploatacije, i koja rezultira ili postoji visok rizik da će rezultirati povredom, bolom ili psihološkom patnjom³.

Svako uključivanje djeteta u seksualnu aktivnost koju ono ne shvata u potpunosti, sa kojom nije saglasno ili za koju nije razvojno doraslo i nije u stanju da se sa njom saglasi, ili onu kojom se krše zakoni ili socijalni tabui društva⁴ predstavlja seksualno nasilje nad djecom⁵.

Dijete koje prema relevantnoj regulativi i državnim zakonima nije steklo zakonsku dob za seksualnu aktivnost ne može dati pristanak i imati seksualni odnos sa odraslom osobom (takva aktivnost odrasle osobe je zabranjena i krivično se procesuirana). Seksualno ponašanje odrasle osobe prema djetetu ne može se pravdati niti smatrati izazvanim bilo kakvim ponašanjem, izgledom ili načinom odijevanja djeteta.

Odnosi između odrasle osobe i djeteta u kojima odrasla osoba ima poseban položaj odgovornosti, povjerenja ili moći u odnosu na dijete (uključujući roditelje/staratelje, hranitelje, nastavnike, vaspitače, zdravstvene i druge službenike) isključuju mogućnost bilo kakve seksualne aktivnosti sa djetetom, čak i u situacijama u kojima dijete izražava razumijevanje ili saglasnost⁶. U tom slučaju se seksualne radnje odrasle osobe prema djetetu smatraju seksualnim nasiljem, jer odrasla osoba zloupotrebljava položaj povjerenja, autoriteta ili uticaja, a naročito kada iskorištava posebno ranjivo dijete, ako koristi prinudu, silu ili prijetnje⁷. To znači da kada je učinilac odrasla osoba, dijete zbog svog uzrasta, nivoa razvoja, odnosno zavisnosti ili neravnopravne moći ne može dati pristanak, pa i kada je pristanak slobodan i informisan, on se ne uzima u obzir.

Seksualno nasilje nad djecom može biti kontaktno i nekontaktno.

Kontaktne oblike seksualnog nasilja nad djetetom obuhvataju, ali se ne ograničavaju samo na:

- fizičke dodire seksualne prirode, tarenje, trljanje, hvatanje, maženje, štipanje i golicanje

1 Krivični zakonik Crne Gore, ("Sl. list RCG", br. 70/2003, 13/2004, 47/2006 i "Sl. list CG", br. 40/2008, ..., 123/24 i 121/25).

2 Neopravdana radnja ("non-essential") uključuje svaku radnju koja nije medicinski, razvojno ili kontekstualno opravdana, koja nema nikakvu legitimnu svrhu u odnosu na dijete i čija jedina funkcija je štetna ili seksualizovana.

3 Međunarodna klasifikacija nasilja nad djecom, UNICEF, Njujork, 2023.

4 Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) 1999. Socijalni tabui društva su temeljne društvene zabrane koje postoje da bi zaštitile djecu, jer seksualno nasilje nad djecom nije samo kršenje zakona, već i kršenje osnovnih društvenih granica koje štite razvoj, dostojanstvo i bezbjednost djece (npr. to je zabrana seksualnog odnosa odraslog i djeteta, zabrana da se autoritet, starost, snaga, znanje ili zavisnost koriste za seksualne svrhe, zabrana da se dijete posmatra kao seksualni objekt, zabrana izlaganja djeteta seksualnim sadržajima i sl.).

5 Član 142 (7) KZCG: Djetetom se smatra lice koje nije navršilo osamnaest godina.

6 Ibid.

7 Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe (Lanzarot Konvencija), član 18 - Seksualno zlostavljanje.

- dodirivanje intimnih/polnih djelova tijela djeteta (bez penetracije), ili činjenje da dijete dodiruje intimne djelove tijela druge osobe, sa ili bez upotrebe sile i bez pristanka, ili navođenje da dijete dodiruje svoje intimne djelove tijela u prisustvu druge osobe
- zloupotrebu pokaznih vježbi za intimne fizičke dodire ili za tjelesno približavanje djetetu
- prisilu na seksualne aktivnosti s trećom osobom ili prijetnju u tu svrhu
- seksualnu penetraciju bez pristanka i bez upotrebe fizičke sile ili direktne prijetnje (npr. kroz prevaru, zloupotrebu moći, manipulaciju)
- silovanje uz pritisak ili prinudu (verbalno uznemiravanje, ucjena, prijetnje i dr.)
- fizički prisilno silovanje (penetracija seksualne prirode u tijelo djeteta bilo kojim dijelom tijela ili predmetom)
- silovanje zloupotrebom posebno osjetljivog stanja djeteta, posebno poteškoća u duševnom ili tjelesnom razvoju ili olakšano alkoholom ili drogama
- grupno (band) silovanje djeteta
- učešće djeteta u pornografskoj predstavi ili podsticanje na to radi ostvarivanja zarade ili na drugi način iskorištavajući dijete u te svrhe
- upotreba sile ili prisile radi učešća u pornografskim predstavama ili prijetnja u te svrhe
- učešće djeteta u dječjoj prostituciji ili podsticanje radi ostvarivanja zarade ili na neki drugi način iskorištavajući dijete u te svrhe
- korišćenje sile ili prisile na dječju prostituciju ili prijetnja u te svrhe.

Nekontaktni oblici seksualnog nasilja nad djetetom obuhvataju, ali se ne ograničavaju samo na:

- primjedbe i predloge, aluzije ili provokacije sa seksualnom konotacijom
- neželjene pozive i poruke (uključujući elektronsku komunikaciju) sa seksualnom konotacijom
- neželjene seksualne šale, komentare (o izgledu, oblačenju, djelovima tijela i slično), dobacivanja
- ruganje i ismijavanje koje ima seksualne konotacije ili je u vezi sa polom/rodom, seksualnom orijentacijom, rodnim identitetom
- zviždanje, uzdisanje, šaputanje, ispoljavanje zvukova koji ukazuju na seksualnu pobuđenost
- odmjeravanje intimnih djelova djetetovog tijela, opsesivno zurenje (leering)
- gestikulaciju, insinuaciju, samododirivanje intimnih djelova tijela ili djelova tijela u neposrednoj blizini u prisustvu djeteta
- pokazivanje polnih organa djetetu (ekshibicionizam)
- neželjeno slanje ili traženje od djeteta seksualno eksplicitnih fotografija / video snimaka ili tekstualnih i zvučnih poruka (sexting)
- fotografisanje (uključujući tajno) intimnih djelova tijela i/ili seksualnih aktivnosti djeteta
- „zatrpanje“ djeteta seksualnim glasinama (etiketiranje)
- seksualno motivisano uhođenje i proganjanje djeteta (stalking)
- približavanje koje narušava lični prostor djeteta⁸

8 Lični prostor je psihološka, tjelesna i socijalna granica koja štiti tjelesni integritet, emocionalnu sigurnost, dostojanstvo osobe, i stvara osjećaj kontrole nad sopstvenim tijelom i bliskošću. U odnosima odrasli (nastavnik, mentor, nadređeni) i dijete lični prostor se ne pregovara već je određen profesionalnim standardima i kodeksom ponašanja, i mora biti poštovan. Kršenje ličnog prostora često je prvi korak uznemiravanja („testiranja granica“).

- online namamljivanje (online solicitation) djeteta radi seksualnih razgovora, otkrivanja seksualnih podataka o sebi ili činjenja nečega seksualnog protiv svoje volje
- postepeno uspostavljanje odnosa povjerenja sa djetetom, često online, radi dobijanja seksualnih slika, video sadržaja ili uključivanja djeteta u seksualne aktivnosti (seksualni grooming, uključujući sajber-grooming)
- izlaganje djeteta pornografiji, uključujući online
- seksualna iznuda – ucjenjivanje djeteta seksualnim sadržajima radi dobijanja novca, usluga ili dodatnih seksualnih sadržaja
- nabavljanje ili posjedovanje dječje pornografije
- svjesni pristup dječjoj pornografiji upotrebom informacijske i komunikacijske tehnologije
- distribucija, širenje ili posredovanje dječje pornografije
- proizvodnja dječje pornografije
- izlaganje djeteta seksualnom zlostavljanju ili seksualnim aktivnostima drugih osoba (bez njegovog učešća)
- prenos uživo (live streaming) seksualnog zlostavljanja djeteta.

3.4. Učinioci

Učinitelj nasilja može biti: nastavnik/nastavnica ili zaposleni/zaposlena u obrazovno-vaspitnoj ustanovi, roditelj/staratelj ili član porodice, treće poznato lice, nepoznato lice, koje je u kontaktu sa OV ustanovom ili se kreće unutar ustanove, ili u okolini, vršnjak, odnosno drugo dijete.

4. NAČELA POSTUPANJA

1. Bezbjednost i najbolji interes djeteta.
2. Nulta tolerancija (obaveza OV ustanove da reaguje na SVAKU sumnju i prijavu rodno zasnovanog i seksualnog nasilja).
3. Hitna reakcija na svaku sumnju ili prijavu rodno zasnovanog i seksualnog nasilja⁹.
4. Povjerljivost podataka.
5. Zaštita od sekundarne viktimizacije.
6. Multisektorska saradnja.

Zabrana interne istrage: Obrazovno-vaspitna ustanova ne utvrđuje činjenično stanje, ne ispituje dijete o detaljima i ne prikuplja dokaze. U slučajevima vršnjačkog rodno zasnovanog i seksualnog nasilja koje se ne prijavljuje institucijama, OV ustanova postupa u okviru svojih nadležnosti (koje su bliže opisane u tački 5 i 5.1).

⁹ Kada je rodno zasnovano i seksualno nasilje učinio vršnjak/drugo dijete hitnost reakcije se određuje na osnovi procjene Tima za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma u obrazovno-vaspitanj ustanovi.

5. ZABRANA INTERNE ISTRAGE

U slučajevima kada je učinilac **odrasla** osoba, OV ustanova: NE sprovodi forenzičko ispitivanje djeteta, NE prikuplja materijalne dokaze, NE intervjuje druge učesnike, uključujući učesnike kao svjedoke, NE konfrontira učinioca, NE provjerava vjerodostojnost iskaza, NE vodi disciplinske razgovore o navodima, prije prijave institucijama (policiji ili osnovnom državnom tužilaštvu).

Obrazovno-vaspitna ustanova: obezbjeđuje hitnu sigurnost djeteta žrtve, udaljava osumnjičenog iz okruženja (ako je učenik/učenica ili zaposleni), (telefonski) obavještava roditelja/staratelja, osim kada postoji rizik po dijete/učenika/učenicu, bilježi ono što je dijete/učenik/učenica (bez obzira da li je u pitanju žrtva ili učenik/učenica koja ima saznanja o događaju) spontano reklo bez dodatnih pitanja, procijeni da li nasilje zahtijeva da se slučaj prijavi nadležnim organima (ako je učinilac vršnjak/dijete), prijavi nasilje policiji i/ili državnom tužilaštvu (ako je učinilac odrasla osoba nad djetetom), obavijesti CSR, primijeni pedagoško-vaspitni rad sa djetetom/učenikom ili učenicom, dokumentuje postupanje.

5.1. Razlika između istrage i pedagoškog postupanja

Kada je nasilje učinio **vršnjak/drugo dijete**, Tim za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma u obrazovno-vaspitoj ustanovi procjenjuje da li nasilje zahtijeva da se slučaj prijavi nadležnim organima (policiji, državnom tužilaštvu) i obavještava CSR, uzimajući u obzir težinu nasilja, stepen rizika, trajanje i učestalost nasilnog ponašanja, posljedice, broj učesnika, uzrasne i razvojne karakteristike djeteta/učenika/ce, porodični kontekst, istoriju ponašanja djeteta/učenika/ce i eventualnu sklonost ka ponavljajućem obrascu nasilnog ponašanja. U situacijama kada Tim za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma procijeni da nasilje nije za prijavljivanje, primijeniće pedagoško-vaspitni rad sa oba djeteta/učenika/ce i dokumentovati postupanje.

Atmosfera povjerenja i povjerljivosti

OV ustanova treba da promoviše opštu atmosferu nulte tolerancije na svaki vid rodno zasnovanog i seksualnog nasilja. Ustanova je dužna da stvori atmosferu **povjerenja** - da djeca/učenici i učenice znaju kome mogu da povjere svoje iskustvo nasilja i da imaju povjerenje da će biti zaštićeni i da će dobiti podršku. Ustanova treba da garantuje **povjerljivost podataka** - da dijete/učenik ili učenica znaju da će informacije o nasilju koje povjeravaju predstavnicima ustanove biti pažljivo tretirane. Dijete/učenika ili učenicu treba jasno informisati o **ograničenjima povjerljivosti** - obavezi prijavljivanja svake sumnje ili saznanja o učinjenom nasilju, vodeći računa o bezbjednosti djeteta/učenika ili učenice kada se nasilje prijavi (informacija prenese nadležnima u ustanovi ili razmjeni sa drugim nadležnim organima i ustanovama), posebno kada dijete/učenik/ca nije dalo saglasnost za razmjenu (protivi se obavještavanju roditelja/staratelja, prijavi i obavještavanju nadležnih organa i ustanova).

6. POSTUPANJE U HITNIM SITUACIJAMA

6.1. Ako postoji sumnja na seksualno nasilje (bilo kog oblika)

Obrazovno-vaspitna ustanova:

1. obezbjeđuje sigurnost djeteta, 2. udaljava osumnjičenog iz okruženja (ako je učenik/ca ili zaposleni), 3. obavještava direktora i stručne službe, 4. hitno prijavljuje policiji i/ili državnom tužilaštvu ako je nasilje učinila odrasla osoba nad djetetom 5. hitno obavještavanje CSR, 6. obavještava roditelja/staratelja djeteta/učenika ili učenice žrtve, osim kada postoji rizik po dijete/učenika/cu 7. primjenjuje plan Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici (ili pedagoško-vaspitnog rada sa djetetom žrtvom i učiniocem, kada je nasilje učinio vršnjak/dijete), 8. dokumentuje postupanje.

6.2. Ako je učinilac nepoznato lice (uživo)

OV ustanova odmah: 1. obezbjeđuje sigurnost djeteta/učenika ili učenice, 2. obavještava roditelje/staratelje, 3. poziva policiju (odmah, bez odlaganja), 4. obavještava CSR, 5. prikuplja informacije o kontekstu (mjesto, vrijeme, ko je doveo dijete u OV ustanovu, bez ispitivanja detalja rodno zasnovanog i seksualnog nasilja), 6. obezbjeđuje psihološku podršku djetetu, 7. dokumentuje postupanje.

7. POSTUPANJE PO TIPU UČINIOCA

7.1. Ako je učinilac vršnjak/dijete

Zaposleni: 1. prekida incident odmah, 2. obezbjeđuje sigurnost djeteta žrtve (udaljava dijete učinioca), 3. obavještava direktora i stručnu službu.

OV ustanova: 1. obavještava roditelje/staratelje oba djeteta/učenika/ce, 2. obavještava CSR i prijavljuje policiji ili ODT- u (ako procijeni da je potrebno), 3. vrši pedagoško-vaspitni rad (bez ispitivanja o detaljima), 4. primjenjuje mjere nadzora i praćenja, 5. izrađuje plan Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici 6. dokumentuje postupanje.

7.2. Ako je učinilac zaposleno lice

Obrazovno-vaspitna ustanova: 1. odmah udaljuje osumnjičenog iz kontakta sa djecom, 2. obavještava CSR i prijavljuje policiji ili ODT-u, 3. obavještava roditelje/staratelje, 4. obavještava nadležno Ministarstvo i Zavod za školstvo, 5. pokreće disciplinski postupak protiv zaposlenog, 6. izrađuje plan Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici (sigurnosni plan za dijete) 7. dokumentuje postupanje.

7.3. Ako je učinilac roditelj/staratelj

Obrazovno-vaspitna ustanova: 1. obavještava nenasilnog roditelja/staratelja (ne obavještava nasilnog roditelja/staratelja) ili odraslu osobu u koju dijete ima povjerenje 2. odmah obavještava CSR i prijavljuje policiji ili ODT-u, 3. saraduje u svim mjerama zaštite i učestvuje u izradi IPP (CSR), 4. dokumentuje postupanje.

7.4. Ako je učinilac nepoznato lice

Obrazovno-vaspitna ustanova: 1. obezbjeđuje sigurnost djeteta, 2. obavještava roditelje/staratelje, 3. odmah poziva policiju, 4. obavještava CSR, 5. osigurava psihološku podršku djetetu, 6. pomaže organima u logističkom dijelu istrage i saraduje u mjerama zaštite, 7. dokumentuje postupanje.

8. ONLINE SEKSUALNO NASILJE

Obrazovno-vaspitna ustanova tretira online seksualno nasilje jednako kao i seksualno nasilje učinjeno u fizičkom prostoru: 1. obavještava CSR, 2. prijavljuje policiji ili ODT-u 3. obavještava roditelje/staratelje (osim kada su rizik za dijete), 4. pruža psihološku podršku djetetu, 5. preduzima mjere digitalne sigurnosti, 6. dokumentuje postupanje.

Prilikom sprovođenja navedenih postupaka dijete/učenik ili učenica ne smije biti izlagano ponovnoj **traumatizaciji** (razgovorom o događaju veći broj puta u neodgovarajućim okolnostima, ili pred osobama koje nemaju znanja u vezi sa rodno zasnovanim i seksualnim nasiljem nad djecom) i ponovnoj **viktimizaciji** (neodgovarajućem, nestručnom, omalovažavajućem ili nasilnom ophođenju odraslih koji učestvuju u postupcima).

9. ULOGE AKTERA U OBRAZOVNO-VASPITNOJ USTANOVU (STRUKTURA I NADLEŽNOSTI)

Direktor/direktorica (uprava OV ustanove)

1. Obezbjeđuje donošenje i sprovođenje Plana preventivnih aktivnosti, koji obavezno uključuje i sadržaje o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja. Redovno ažurira Plan u skladu sa procjenom rizika i preporukama nadležnih institucija.
2. Formira, učestvuje i prati rad Tima za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma.
3. Imenuje koordinatora/ku Tima i obezbjeđuje redovne i vanredne sastanke Tima.
4. Podnosi obavještenja i prijave o sumnji na nasilje nad djetetom i postupa bez odlaganja i u skladu sa važećim zakonom i Smjernicama.
5. Ostvaruje kontakt i saradnju s nadležnim organima i ustanovama (zdravstvena, CSR, socijalna zaštita, policija, državno tužilaštvo i dr.) i koordinira razmjenu informacija u najboljem interesu djeteta.
6. Prati realizaciju Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici i plana Multisektorskog praćenja slučaja (kroz multisektorsku saradnju).
7. Ostvaruje i prati saradnju sa kontakt osobom u Zavodu za školstvo.
8. Sarađuje sa lokalnom zajednicom, organizacijama civilnog društva i savjetodavnim službama u cilju prevencije nasilja.
9. Osigurava evidenciju (MEIS) i praćenje primjene mjera i vodi računa o povjerljivosti i zaštiti podataka.

Nastavno osoblje / odjeljski starješina

1. Realizuje aktivnosti iz Plana preventivnih aktivnosti, koje se odnose na prepoznavanje, prevenciju i zaštitu djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja:
 - kroz nastavni proces koji obrađuje teme prevencije nasilja nad djecom
 - osmišljava i sprovodi vannastavne i afirmativne aktivnosti u OV ustanovi
 - prilagođava aktivnosti uzrastu, razvojnim potrebama i kontekstu učenika/ca
 - osmišljava i sprovodi tematske sadržaje i radionice na časovima odjeljskog starješine
 - radi sa roditeljima/starateljima u okviru roditeljskog sastanka (informativno-edukativno)
2. Prepoznaje nasilno ponašanje, uključujući rodno zasnovano i seksualno nasilje nad djecom i bez odlaganja prijavljuje SVAKU sumnju ili saznanje direktoru/ki ili stručnoj službi, na osnovu čega uključuje Tim za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma.
3. Popunjava Obrazac za prijavu incidenta o rodno zasnovanom i seksualnom nasilju nad djetetom, sačinjava Zabilješku o spontanoj izjavi djeteta i dostavlja ih Timu.
4. Sarađuje sa stručnom službom i Timom za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma.
5. Sprovodi nadzor nad učenicima i učenicama (na času, tokom odmora, dolaska i odlaska iz OV ustanove), a posebnu pažnju posvećuje rizičnim prostorima i situacijama i djeci iz ranjivih grupa.

Stručna služba

1. Učestvuje u izradi i sprovođenju Plana preventivnih aktivnosti, koji obavezno uključuje i sadržaje o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja:
 - obučava nastavnike/nastavnice i nenastavno osoblje u oblasti prevencije rodno zasnovanog i seksualnog nasilja nad djecom
 - pomaže odjeljenskim starješinama u pripremi, realizaciji i evaluaciji preventivnih aktivnosti koje se odnose na rodno zasnovano i seksualno nasilje nad djecom
 - realizuje edukativno-savjetodavni, individualni i grupni rad sa djecom/učenicima ili učenicama
 - sprovodi edukativno-savjetodavni rad sa roditeljima/starateljima.
2. Vodi evidenciju prijavljenih incidenata rodno zasnovanog i seksualnog nasilja, preduzetih mjera, analizira formulare za praćenje nasilja i koncipira preporuke shodno analizi formulara. Evidentira podatke u MEIS (uključujući mjere, intervencije i aktivnosti).
3. Učestvuje u donošenju, sprovođenju i praćenju plana Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici, inicira izradu i koordinira realizaciju i praćenje plana Multisektorskog praćenja slučaja (kroz multisektorsku saradnju)
4. Sarađuje sa stručnim licima nadležnih ustanova (zdravstvena, CSR, socijalna zaštita, policija, državno tužilaštvo, organizacije civilnog društva, savjetodavne službe i dr.)
5. Ostvaruje saradnju sa kontakt osobom u Zavodu za školstvo.

Tim za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma (direktor/ica, stručni saradnici, koordinator/ka, nastavnik/ca koji je u neposrednom kontaktu sa djetetom/učenicom/com, a po potrebi, u odnosu na specifičnost slučaja, Tim se proširuje drugim učesnicima/ama).

1. Razmatra SVE sumnje ili prijave rodno zasnovanog i seksualnog nasilja nad djecom/učenicima i učenicama
2. Izrađuje Plan preventivnih aktivnosti (na početku školske godine)
3. Utvrđuje nivo rizika i ugroženosti djeteta/učenika ili učenice i postupa hitno u slučajevima visokog rizika.
4. Izrađuje plan Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici i inicira izradu i koordinira realizaciju i praćenje plana Multisektorskog praćenja slučaja (kroz multisektorsku saradnju).
5. Sarađuje sa stručnim licima nadležnih ustanova (zdravstvena, CSR, socijalna zaštita, policija, državno tužilaštvo, organizacije civilnog društva, savjetodavne službe i dr.), nakon što direktor OV ustanove obavijesti druge institucije i uspostavi saradnju u konkretnom slučaju.
6. Sarađuje sa kontakt osobom u Zavodu za školstvo.
7. Po potrebi ažurira i revidira Planove iz tačke 2 i 4.

Koordinator/ka Tima za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma (najčešće direktor/ka ili predstavnik/ca stručne službe)

Koordinator/ka Tima za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma ima ključnu ulogu u organizaciji i koordinaciji aktivnosti Tima.

1. Koordinira rad Tima za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma
2. Planira, saziva i vodi sastanke tima, uključujući hitne sastanke u slučajevima visokog rizika.
3. Prima inicijalne informacije o sumnji ili prijavi nasilja i pokreće postupak u skladu sa

važećim zakonima i Smjericama.

4. Koordinira izradu, sprovođenje i praćenje svih planova i evidencija koje izrađuje ovaj tim.

Stručni aktivni, Odjeljenjsko vijeće, Nastavničko vijeće

1. Učestvuju u izradi Plana preventivnih aktivnosti, koji obavezno uključuje i sadržaje o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.
2. Predlažu i izvode sadržaje koji uključuju prepoznavanje, prevenciju i zaštitu djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.
3. Osmišljavaju ideje za školske, slobodne, vannastavne i aktivnosti sekcija koje se odnose na prevenciju i zaštitu djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.

Savjet roditelja

1. Daje mišljenje o Planu preventivnih aktivnosti, koji obavezno uključuje i sadržaje o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.
2. Doprinosi unapređenju saradnje OV ustanove i roditelja/staratelja u oblasti zaštite djece.
3. Učestvuje u sprovođenju djelova sadržaja iz Plana preventivnih aktivnosti.
4. Razmatra izvještaje o radu OV ustanove i izvještaje o utvrđivanju kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada ustanove.

Učenički parlament

1. Predlaže sadržaje za Plan preventivnih aktivnosti, koji obavezno uključuje i sadržaje o prepoznavanju, prevenciji, pravima i mehanizmima zaštite djece od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.
2. Učestvuje u informisanju učenika i učenica o sprovođenju djelova sadržaja iz Plana preventivnih aktivnosti.
3. Učestvuje u informisanju učenika i učenica o pravima i mehanizmima zaštite.

Administrativno osoblje

1. Administrira komunikaciju sa drugim institucijama.
2. Prepoznaje i prijavljuje sumnju i/ili uočeno nasilno ponašanje između djece/učenika/ca i nad djecom/učenicima/cama direktoru/rici, stručnoj službi ili Timu za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma.

Radnice/i na održavanju higijene i domari/ložači

1. Prepoznaju i prijavljuju sumnju i/ili uočeno nasilno ponašanje između djece/učenika/ca i nad djecom/učenicima/cama direktoru/rici, stručnoj službi ili Timu za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma
2. Sprovode nadzor prostorija u objektu i dvorišta sa ciljem uočavanja pokazatelja nasilja, uključujući rodno zasnovano i seksualno nasilje.

10. MULTISEKTORSKA SARADNJA

Obrazovno-vaspitna ustanova sistemski razvija saradničke odnose sa svim nadležnim organima, ustanovama i organizacijama i koristi njihove resurse u prevenciji i zaštiti djeteta/učenika i učenica od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.

Obrazovno-vaspitna ustanova inicira izradu i koordinira realizaciju i praćenje plana Multisektorskog praćenja slučaja, saraduje sa CSR-om u procjeni rizika i izradi Individualnog plana podrške (izradjuje ga CSR), razmjenjuje informacije i saraduje sa policijom, tužilaštvom i zdravstvenim ustanovama i dostavlja potrebnu dokumentaciju nadležnim organima, u skladu sa relevantnim propisima.

11. PODRŠKA DJETETU

Obrazovno-vaspitna ustanova treba da ima u vidu da se rodno zasnovano nasilje često normalizuje, a da je seksualno nasilje nad djecom visoko tabuizirano, zbog čega djeca/učenici i učenice mogu osjećati veliku neprijatnost, zbunjenost ili strah da ga prijave, bojazan da im se neće vjerovati, od okrivljavanja, osude ili socijalne izolacije.

Obrazovno-vaspitna ustanova obezbjeđuje: 1. psihološku prvu pomoć, 2. praćenje i podršku u učenju, 3. reintegraciju bez viktimizacije, 4. kontinuirano praćenje stanja djeteta/učenika/ce.

12. DOKUMENTACIJA O SLUČAJU I POSTUPANJU

Obrazovno-vaspitna ustanova vodi povjerljivu evidenciju o: 1. prijavi rodno zasnovanog i seksualnog nasilja nad djetetom/učenikom ili učenicom, 2. preduzetim mjerama, 3. komunikaciji i saradnji sa institucijama, 4. planu Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici 5. praćenju slučaja, uključujući plan Multisektorskog praćenja slučaja.

13. ZAKLJUČIVANJE SLUČAJA

Slučaj se smatra okončanim kada: 1. Tim za prevenciju i suzbijanje nasilja i vandalizma i stručni tim CSR utvrde da su realizovane sve mjere predviđene planom Mjera zaštite i podrške djetetu/učeniku ili učenici i IPP (koji izrađuje CSR), da su prestali razlozi za dalje postupanje, a dijete/učenik/ca (i porodica) su osnaženi; 2. dijete/učenik/ca je reintegrirano u obrazovno-vaspitni proces bez opterećenja; 3. je sa djetetom/učenicom/com koji je učinilac nasilja sproveden planirani program rada, postignute promjene u ponašanju, razvijene socijalne i emocionalne vještine i smanjen rizik od ponavljanja nasilnog ponašanja; 4. dijete/učenik/ca koji je učinilac nasilja pokazuje prihvatljive obrasce ponašanja i uspješno funkcioniše u školskom i socijalnom okruženju; 5. nastavniku protiv koga je podnesena prijava za seksualno uznemiravanje učenika, odnosno drugog zaposlenog direktor ustanove po pravilu privremeno zabranjuje izvođenje obrazovno-vaspitnog rada do okončanja postupka po prijavi¹⁰.

.....
¹⁰ Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju, Privremena zabrana izvođenja nastave Član 99a

14. PREVENCIJA

Obrazovno-vaspitna ustanova je dužna da izradi Plan preventivnih aktivnosti i da ga kontinuirano sprovodi. Preventivne aktivnosti uključuju, ali nisu ograničene na, sljedeće sadržaje: 1. obavezne godišnje programe edukacije učenika/ca o rodno zasnovanom i seksualnom nasilju, 2. radionice o prepoznavanju nasilja, tipičnim stereotipima i predrasudama u vezi sa ovim oblicima nasilja i načinom na koji utiču na žrtvu, učinioca i njihovo okruženje, o postavljanju granica, pristanku i sigurnom ponašanju, informacije o prijavljivanju rodno zasnovanog i seksualnog nasilja i o postupcima OV ustanove i drugih nadležnih organa, 3. informisanje i obuke nastavnika/ca o identifikaciji rizičnih znakova i pravilnom reagovanju, 4. informisanje roditelja/staratelja o prevenciji, prepoznavanju i prijavljivanju rodno zasnovanog i seksualnog nasilja nad djecom/učenicima/cama, 5. programe digitalne bezbjednosti i prevencije online nasilja za učenike/ce, nastavnike/ce i roditelje/staratelje, 6. razvijanje ambijenta u OV ustanovi koji promoviraju ravnopravnost i nenasilje, 7. informisanje učenika/ca i roditelja/staratelja o dostupnim resursima i pravima, 8. jasnu vidljivost procedura za prijavu nasilja u OV ustanovi (poster, brošure, web stranica).

Svi preventivni sadržaji za djecu/učenike i učenice treba da su prilagođeni njihovom uzrastu i razvojnim karakteristikama, vodeći računa o potrebama višestruko marginalizovanih i osjetljivih pojedinaca i grupa djece.

Da bi Plan preventivnih aktivnosti odgovarao specifičnim okolnostima obrazovno-vaspitne ustanove periodično treba sprovoditi (anonimno) anketiranje djece/učenika i učenica, kao i osoblja ustanove o rodno zasnovanom i seksualnom nasilju. U sastavljanju i realizovanju Plana preventivnih aktivnosti treba da učestvuju svi akteri u OV ustanovi, uključujući djecu/učenike i učenice.

15. IZVJEŠTAVANJE I EVIDENCIJA

Obrazovno-vaspitna ustanova je u obavezi da vodi urednu, povjerljivu i sistemsku evidenciju o svakom slučaju rodno zasnovanog i seksualnog nasilja. Evidencija se vodi u skladu sa propisima o zaštiti podataka o ličnosti.

Obrazovno-vaspitna ustanova je dužna da: 1. vodi internu evidenciju o svim prijavama, mjerama i komunikaciji sa institucijama, 2. redovno evidentira podatke u MEIS sistemu, 3. Zavodu za školstvo dostavlja godišnji izvještaj o preventivnim aktivnostima, obukama nastavnika i sprovedenim mjerama zaštite, 4. saraduje sa nadležnim ministarstvom, Zavodom za školstvo i drugim institucijama na praćenju trendova nasilja i evaluaciji politika zaštite, 5. čuva dokumentaciju na siguran način i omogućava pristup ovlašćenim licima u skladu s propisima.

ZAVRŠNA NAPOMENA

**Ovaj dokument predstavlja standardizovani instrument zaštite djece/
učenika ili učenica u obrazovno – vaspitnom sistemu Crne Gore.**

ANEKS I – LISTA INSTITUCIJA I RESURSA

1. Centri za socijalni rad (CSR)

Opština i adresa	Kontakt i adresa
Andrijevica	Tel: 051/230 920 E-mail: csran@t-com.me andrijevica@czsr.me Adresa: Branka Deletića bb, 84320 Andrijevica
Bar	Tel: 030/313-336; 312-610; 067 214 009 E-mail: csrbar@t-com.me Adresa: Rista Lekića br.11, 85000 Bar
Berane	Tel: 051/230 128 E-mail: cen.soc.rad@t-com.me berane@czsr.me Adresa: 29.Novembar br.1, 84300 Berane
Bijelo Polje	Tel: 050/431-481 E-mail: bijelopolje.czsr@czsr.me Adresa: Tršova br. 27, 84000 Bijelo Polje
Budva	Tel: 033/452 887; 067 612 182 E-mail: budva@czsr.me Adresa: Trg sunca bb, 85 340 Budva
Cetinje	Tel: 041/231 890, 067 625 232 E-mail: cetinje.czsr@czsr.me Adresa: 13. Novembra bb, 81250 Cetinje
Danilovgrad	Tel: 020/812 584; 067 255 192 E-mail: danilovgrad@czsr.me Adresa: Bijelog Pavla bb, 81410 Danilovgrad
Gusinje	Tel: 051/251 450
Herceg Novi	Tel: 031/ 322 293; 322 578 E-mail: hercegnovi@czsr.me Adresa: ul. Put partizanskih majki br. 4, 85340 Herceg Novi
Kolašin	Tel: 020/865 645; 864 645 E-mail: csrkol@t-com.me Adresa: IV Proleterske, bb, 81210 Kolašin
Kotor	Tel: 032/322 624; 067/613 064; 067/071 579 E-mail: czsrkotor@t-com.me Adresa: Gurdić bb, 85 330 Kotor
Mojkovac	Tel: +382 (50) 471-101 E-mail: csr.mojkovac@t-com.me Adresa: ul. Mališe Damjanovića bb, 84205 Mojkovac
Nikšić	Tel: 040/215 192 E-mail: niksic@czsr.me Adresa: ul. Njegoševa br. 10, 81400 Nikšić
Petnjica	Tel: 051/230 238 E-mail: petnjica@czsr.me Adresa: Petnjica bb
Plav	Tel: 051/255-075 ; 251-450 E-mail: centarsocradplav@t-com.me Adresa: Korita bb, 84325 Plav
Plužine	Tel: 040/271 144
Pljevlja	Tel: 052/ 301 264; 270 174 E-mail: csrpv@t-com.me Adresa: Vuka Karadžića br. 42, 84210 Pljevlja
Podgorica	Tel: 020/230 570; 230 572 E-mail: podgorica@czsr.me Adresa: Ul. IV Proleterske br. 18, 81000 Podgorica
Rožaje	Tel: 051/271 009; 270 174 E-mail: rozaje@czsr.me Adresa: 30. septembar br. 6, 84310 Rožaje
Šavnik	Tel: 040/266 142
Tivat	Tel: 033/ 452 887; 067 612 504 E-mail: tivat@czsr.me Adresa: Luke Tomanovića br.2, 85 320 Tivat
Tuzi	Tel: 020/ 875 579 E-mail: tuzi@czsr.me Adresa: Zgrada KIC-a Malesija, 81206 Tuzi
Ulcinj	Tel : 030/412 205; 067 027 975 E-mail: csrul@t-com.me Adresa: Nikole Đakonovića bb, 85360 Ulcinj
Zeta	Tel : 020/226 590 E-mail: golubovci@czsr.me Adresa: Anovi bb, 81304 Golubovci
Žabljak	Tel: 052/360 151; 067 216 612 E-mail: golubovci@czsr.me Adresa: Trg Durmitorskih ratnika bb, 84220 Žabljak

2. Osnovno državno tužilaštvo (ODT)

Opština	Kontakt telefon
Bar	Bar Tel: 030/312 216; 313 977 E-mail: odtbr@tuzilastvo.me Adresa: Bulevar revolucije br. 5, 85000 Bar
Berane	Tel: 051/233 559 E-mail: odtba@tuzilastvo.me Adresa: Mojsija Zečevića br. 1, 84300 Berane
Bijelo Polje	Tel: 050/432 020 E-mail: odtbp@tuzilastvo.me Adresa: Radomira Medojevića bb, 84000 Bijelo Polje
Cetinje	Tel: 041/231 072 E-mail: odtct@tuzilastvo.me Adresa: Bajova br. 2, 81250 Cetinje
Herceg Novi	Tel: 031/322 462 E-mail: odthn@tuzilastvo.me Adresa: Trg Miča Pavlovića br. 4, 85340 Herceg Novi
Kolašin	Tel: 020/865 559 E-mail: odtkl@tuzilastvo.me Adresa: Generala Anđelića bb, 81210 Kolašin
Kotor	Tel: 032/302 645; 325 201 E-mail: odtko@tuzilastvo.me Adresa: Benovo bb, 85330 Kotor
Nikšić	Tel: 040/244 727; 040/244 868 E-mail: odtkn@tuzilastvo.me Adresa: Nikole Tesle bb, 81400 Nikšić
Plav	Tel: 051/251 363 E-mail: odtpl@tuzilastvo.me Adresa: Jezerska bb, 84325 Plav
Pljevlja	Tel: 052/322 807; 052/322 301 E-mail: odtpv@tuzilastvo.me Adresa: Mehmeda Zekeriya Činare bb, 84201 Pljevlja
Podgorica	Tel: 020/243 223 E-mail: odtpg@tuzilastvo.me Adresa: 13. jula bb, 81000 Podgorica
Rožaje	Tel: 051/271 199 E-mail: odtro@tuzilastvo.me Adresa: 30. septembar br. 2, 84310 Rožaje
Ulcinj	Tel: 030/412 043 E-mail: odtul@tuzilastvo.me Adresa: 26. novembra, 85360 Ulcinj

3. Policija

Servis	Kontakt
Nacionalni broj policije	122
Operativni centar	020/655 000

4. Zdravstvene ustanove

Ustanova/servis	Kontakt / napomena
Klinički centar Crne Gore – Centar za mentalno zdravlje djece	020/412 412
Domovi zdravlja	Timovi za mentalno zdravlje u svim opštinama

5. Nacionalne SOS linije

Linija	Kontakt
SOS dječja linija	116 111
SOS roditeljska linija	080 888 888
SOS linija za žene i djecu žrtve nasilja	080 111 111

6. Specijalizovane NVO

Organizacija	Kontakt	Usluge koje pruža
Centar za ženska prava	067 166 800	Pravna i psihološka podrška
Sigurna ženska kuća	020/ 232 352 069 013 321	Smještaj i krizna pomoć
NVO Prima	069 416 448	Psihološko savjetovanje i psihoterapija za djecu i mlade
SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica	020/232 254	SOS telefonska liniju za prijavu nasilja i savjetovanje (dostupna i anonimna). Psihološku i savjetodavnu podršku osobama koje su pretrpjele nasilje. Informisanje o pravima i dostupnim institucijama (policija, centri za socijalni rad i sl.). Upućivanje na pravnu pomoć i druge servise zaštite za žrtve nasilja
SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić	040/213 086382 068 024 086	SOS linija za pomoć Psihološka i emocionalna podrška osobama koje su doživjele nasilje. Informisanje o pravima žrtava i o tome gdje mogu dobiti dodatnu pomoć. Pomoć u kriznim situacijama
Crnogorski ženski lobi	020/ 250 – 750 067 99 89 77	Zaštita prava žena i djece i promocija rodne ravnopravnosti. Pomoć i podrška žrtvama nasilja, uključujući savjetovanje i SOS linije. Podrška ranjivim grupama poput samohranih majki, mladih, Roma i osoba sa invaliditetom.
Centar za prava djeteta	067 310 597	Podrška ranjivim grupama djece i djeci koja su u riziku (siromaštvo, nasilje, problemi u ponašanju itd.)

ANEKS II – FORMULARI ZA OBRAZOVNO-VASPITNE USTANOVE

OBRAZAC ZA PRIJAVU INCIDENTA	
Naziv obrazovno - vaspitne ustanove:	
Datum i vrijeme prijave:	
Ime i funkcija osobe koja podnosi prijavu:	
Podaci o učeniku/učenici (ime i prezime, razred, uzrast):	
Kratak opis incidenta (bez eksplicitnih i nepotrebnih detalja seksualnog nasilja):	
Da li je incident prijavljen roditelju/staratelju? (DA/NE) – detalji:	
Ko je obaviješten (direktor/psiholog/pedagog):	
Da li su informisani: policija / CSR / zdravstvena ustanova (označiti i navesti datum)	
Da li postoji neposredni rizik po bezbjednost djeteta? Opisati: (npr. kontakt s počiniocem, prijetnja ponavljanja nasilja, izloženost pritisku ili zastrašivanju, rizik od samopovređivanja ili ozbiljnog psihološkog pogoršanja)	
Hitne mjere preduzete u OV ustanovi:	
Potpis odgovorne osobe:	

SLUŽBENA ZABILJEŠKA O SPONTANOJ IZJAVI DJETETA/UČENIKA	
Datum i mjesto razgovora:	
Podaci o prisutnim osobama (ime, funkcija i odnos prema djetetu):	
Odnos prisutnih prema djetetu (npr. razredni/a, pedagog/psiholog, roditelj):	
Da li je dijete informisano o povjerljivosti i granicama povjerljivosti? (DA/NE) – bilješka:	
Izjava djeteta (bilježiti što doslovnije, riječima djeteta, bez interpretacija i postavljanja dodatnih pitanja):	
Potpis(i) zaposlenih koji su primili informaciju:	

MJERE ZAŠTITE I PODRŠKE DJETETU/UČENIKU ILI UČENICI		
Kratka procjena rizika (šta ukazuje na rizik, ko je ugrožen):		
Plan zaštite		
Opis mjera i aktivnosti	Zadužene osobe	Dinamika sprovođenja
Plan podrške		
Opis mjera i aktivnosti	Zadužene osobe	Dinamika sprovođenja

Nadzor i praćenje		
Mjera / aktivnosti praćenja ili revizije plana	Zadužene osobe	Dinamika sprovođenja
Osoba zadužena za praćenje slučaja (ime, funkcija, kontakt):		
Potpisi članova tima:		

MULTISEKTORSKO PRAĆENJE SLUČAJA			
Ime i prezime djeteta		Datum rođenja	
Obrazovno vaspitna ustanova		Odjeljenje	
Napomena			
Datum sastanka / kontakta			
Cilj			
Zaključak			
Napomena			
Institucija	Kontakt osoba	Uloga/zaduženje	
Napredak			
Procjena rizika			
Napomena			
Potpis odgovorne osobe:			

ANEKS III - INDIKATORI ZA PREPOZNAVANJE RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA

Mnogi od navedenih pokazatelja nisu specifični isključivo za rodno zasnovano i seksualno nasilje, ali kada se uoče kod djeteta (učenika ili učenice), potrebno je imati pretpostavku o mogućnosti postojanja nasilja. Kombinacija pokazatelja, njihova nagla pojava ili duže trajanje predstavljaju signal koji zahtijeva dodatnu pažnju.

KATEGORIJA INDIKATORA	INDIKATORI
1. Ponašajni indikatori	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nagle promjene u ponašanju 2. Iznenadna povučenost, strah ili anksioznost 3. Izbjegavanje određene osobe, nastavnika ili mjesta 4. Agresivnost ili samopovređivanje 5. Kompulzivno i opsesivno ponašanje 6. Ponašanje koje djeluje „previše savršeno“ 7. Regresivno ponašanje (npr. mokrenje u krevet, dječije reakcije) 8. Seksualizovano ponašanje ili zavodjenje, ekscesivno seksualno ponašanje 9. Neodgovarajuće ili neuobičajeno detaljno znanje o seksualnosti 10. Nošenje dva ili više kompleta odjeće ili neprikladna odjeća za vremenske uslove
2. Emocionalni indikatori	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promjene raspoloženja 2. Napetost, razdražljivost ili nelagodnost 3. Emocionalna otupjelost 4. Konfuzna ili ambivalentna osjećanja 5. Izražen strah 6. Depresivnost ili iznenadni plač 7. Osjećaj krivice ili stida 8. Bespomoćnost, gubitak kontrole 9. Bijes ili ogorčenost 10. Sniženo samopouzdanje, osjećaj bezvrijednosti 11. Negativna slika o sopstvenom tijelu 12. Noćne more ili nesanica 13. Napadi panike 14. Pokušaji suicida 15. Hronični poremećaji u ishrani (anoreksija, bulimija) 16. Nedostatak samopoštovanja, samozanemarivanje
3. Fizički indikatori	<ol style="list-style-type: none"> 1. Povrede genitalnog područja 2. Teškoće u hodu ili sjedenju 3. Neobjašnjivi bolovi, stomachne tegobe, grčevi, bolovi u donjem stomaku ili genitalijama 4. Znakovi zanemarivanja koji mogu biti povezani sa nasiljem 5. Urinarne infekcije 6. Polno prenosive infekcije 7. Trudnoća

<p>4. Učešće u aktivnostima i socijalni indikatori</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nagla promjena školskog uspjeha 2. Pad koncentracije i pažnje 3. Kašnjenje i/ili izostajanje iz nastave (koje ranije nije bilo svojstveno djetetu/učeniku/učenici) 4. Bježanje od kuće 5. Smanjena motivacija i interesovanje za učenje i aktivnosti 6. Izolacija od vršnjaka 7. Konflikti sa vršnjacima 8. Problemi u ponašanju
<p>5. Digitalni indikatori</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Primanje neprimjerenih poruka 2. Pritisci za slanje fotografija, video-snimaka i sličnog sadržaja 3. Kontakt sa odraslim osobama putem društvenih mreža 4. Nagli strah ili izbjegavanje korišćenja telefona ili interneta

ANEKS IV - TOK POSTUPANJA U SLUČAJU RODNO ZASNOVANOG I SEKSUALNOG NASILJA

ANEKS V –RADNA GRUPA ZA IZRADU SMJERNICA

Odlukom broj 157/1-10/2025 od 20.10.2025. godine, NVO Centar za ženska prava je u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija formirao Radnu grupu za izradu Smjernica za postupanje obrazovno-vaspitnih ustanova u Crnoj Gori u slučajevima rodno zasnovanog i seksualnog nasilja nad djecom, odnosno učenicima i učenicama, u sastavu:

1. Maja Raičević, NVO Centar za ženska prava;
2. Ana Jaredić, NVO Centar za ženska prava;
3. Dragan Mijušković, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija;
4. Milica Dukić Marković, Ministarstvo zdravlja;
5. Ana Koprivica, Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije;
6. Ivana Milunović, Zavod za školstvo;
7. Jovana Došljak, Centar za socijalni rad Berane;
8. Snežana Vujović, Ministarstvo unutrašnjih poslova;
9. Jelena Protić, Više državno tužilaštvo;
10. Nada Djurović-Martinović, Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori;
11. Aida Perović, NVO Prima

Ekspertsku podršku radu radne grupe pružala je dr Tanja Ignjatović, ekspertkinja sa dugogodišnjim iskustvom u oblasti rodno zasnovanog nasilja.

Izradu smjernica podržala je Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) kroz projekat "Prevenција rodno zasnovanog i seksualnog nasilja u školama i razvoj kapaciteta zdravstvenih radnika za podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja u Crnoj Gori". Sadržaj smjernica je isključiva odgovornost autora/ki i ne predstavlja nužno stavove EBRD.

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija